

COMAPOSADA I LA SETMANA TRÀGICA

Un cop descabdellada la tensió, les autoritats governatives prengueren mesures repressives, prohibint els actes de protesta, per la qual cosa l'única via que quedava des del 21 de juliol era la vaga general. Aquest mateix dia, Fabra i Ribas i Comaposada van assistir a un míting a Terrassa, on el primer va intervenir al costat de sindicalistes i anarquistes davant uns 4.000 obrers. Es va aprovar un contundent al·legat contra la guerra, en essència similar al que també acabava d'aprovar el recent II Congrés de la Federació Socialista de Catalunya, i en el seu contingut ja es feia esment a la possibilitat de convocar una vaga general. Seguint al mateix Comaposada, les conclusions adoptades foren “francament revolucionàries”¹, per qualificar l'acte com l'espectacle més important que havia vist en tota la seva vida com a militant, a la vegada que aconsellava a Fabra i Ribas que prenguéssin precaucions, atès que “para evitar que se repitan manifestaciones como la de hoy, os van a meter en chirona, si es que no se atreven a más”². El dijous 22 de juliol encara es va distribuir *La Internacional* (amb data de 23 de juliol), on a primera pàgina es podia llegir un contundent “Contra la guerra”, i es feia una crida a que els socialistes impulsessin actes al respecte. A les pàgines de l'interior, Comaposada carregava contra els partits republicans i els seus dirigents, per no haver-se posat encara al capdavant de la protesta contra la guerra.

El dia 23 al matí Fabra i Ribas fou informat en el seu domicili que la Solidaritat Obrera havia cridat a la vaga general pel dilluns dia 26, avançant-se a la que havia convocat el PSOE per tot l'Estat una setmana més tard. Immediatament va informar a Comaposada al respecte, que al prendre consciència de la situació va afirmar que els sindicalistes i els

---

¹ J. Comaposada, *La Revolución...*, p. 4.

² A. Fabra i Ribas, *La Semana Trágica. El caso Maura. El Krausismo*, Madrid, 1975, p. 32.

anarquistes “nos han metido en un lio de mil demonios, (...) siempre quieren que los demás bailen al son que ellos tocan”. Però també es va adonar que als socialistes els hi quedava poc marge d’actuació, ja que “la opinión pública, excitada como está, comprenderá y seguirá mejor a los que quieran hacer algo en seguida, aunque sea malo que a los que deseen realizar mucho después, aunque les parezca bueno”³. Al vespre es va reunir el Comitè socialista al bar La Habana, i després de més de cinc hores de deliberacions van decidir sumar-se a la convocatòria. L’endemà Fabra i Ribas va esdevenir un dels tres membres del Comitè de vaga que s’acabava de constituir. La vaga es va iniciar tal com estava previst el dilluns 26, i es perllongà fins el primer d’agost.

Des de bon principi, Comaposada explicita en el text la seva voluntat que el relat, tot i plantejar-lo com una síntesi dels fets, servís per oferir una visió imparcial dels mateixos, que servís per sortir al pas de les exageracions i deformacions que s’havien escrit a partir de plomes, que l’autor afirmava que estaven a sou de la burgesia reaccionària, “con el propósito de dar cumplida satisfacción a la ruindad de sus bajas pasiones”.⁴

Per Comaposada també era evident que el teló de fons de la Setmana Tràgica era la tensió social del moment, agreujada per l’injust sistema de reclutament. Una situació que es va veure accentuada per l’actuació del governador civil Ossorio y Gallardo, a qui dedica crítiques molt dures i el qualifica de “el gobernador más orgulloso y fanfarrón de cuantos han existido”⁵, a la vegada que valora el seu exercici del càrrec com una autèntica dictadura.

Tot i deixar clar a l’inici del seu relat que l’èxit de la convocatòria de vaga es va veure limitat per la manca d’extensió a la resta d’Espanya, la valoració que fa del seu abast és contundent: “unánime, colosal, imponente,

---

³ A. Fabra i Ribas, *La Semana Trágica...*, p. 35.

⁴ J. Comaposada, *La Revolución...*, p. 3

⁵ J. Comaposada, *La Revolución...*, p. 4

de todo un pueblo”⁶, sobrepasant les previsions del comitè de vaga, per esdevenir, segons el seu criteri, en un moviment de caire revolucionari, atès que el poble “quería algo más que simples protestas”.⁷

La vaga s’organitzà fàcilment. El comitè va enviar delegats a estendre-la i a organitzar subcomitès, mentre Comaposada actuava a l’estatge de la Federació de Societats Obreres del carrer Nou de Sant Francesc, fent veure que preparava l’edició del proper exemplar de *La Internacional*, en tant i en quan en realitat es dedicava a recopilar les informacions que rebia respecte l’extensió del moviment⁸. Però el moviment aviat va superar al comitè de vaga, per transformar-se en una revolta mancada de direcció, on van convergir i esclatar les tensions socials emmagatzemades durant anys. Aquestes van prendre forma d’esclat anticlerical, traduït en la crema d’esglésies i convents des del dimarts dia 27, en bona part com a resultat d’una demagògia lerrouxista que havia pregonat insistentment una alliberadora revolució social durant els anys anteriors.

Un cop desbordat el comitè vaguístic, els socialistes van centrar els seus esforços en intentar evitar la pèrdua de vides humanes entre els religiosos, atès que evitar els incendis i assalts era impossible, alhora que procuraven reconduir la situació a nivell polític. Es tractava, en paraules de Comaposada, d’intentar treure “toda la utilidad posible” de la revolta⁹, malgrat estar convençuts que el moviment estava condemnat al fracàs des de bon principi, limitat com estava a l’àmbit català –especialment barceloní-, i sense que ningú es posés al seu capdavant, tot i que els revoltats foren amos i senyors de la ciutat durant uns dies.

---

⁶ J. Comaposada, *La Revolución...*, p. 9

⁷ J. Comaposada, *La Revolución...*, p. 11

⁸ A. Fabra i Ribas, *La Semana Trágica...*, pp. 37-38.

⁹ J. Comaposada, *La Revolución...*, p.11

Per intentar capgirar la situació, els socialistes varen renunciar a qualsevol reivindicació de caire social, i esmerçaren els seus esforços en aconseguir que els dirigents republicans encapçalessin el moviment i es proclamés la república. Amb aquesta intenció, Fabra i Ribas i Comaposada es varen entrevistar el dimarts 27 amb el líder radical Emiliano Iglesias i al vespre amb Jaume Carner, a qui tornarien a visitar els següents dies, i a qui reconegueren la incapacitat de donar contingut de revolució social al que estava succeint als carrers de Barcelona. L'advocat republicà i antic membre de la direcció de la Solidaritat Catalana Amadeu Hurtado, des d'un òptica crítica respecte als protagonistes del esdeveniments, comenta la primera entrevista entre Carner i els líders socialistes, i jutja la situació en que ara es trobaven Fabra i Ribas i Comaposada de la següent manera: "havien volgut fer de minoria d'acció i s'havien espantat del tomb que prenien els esdeveniments"¹⁰. Però els republicans, agafats per sorpresa segons Fabra i Ribas, tampoc encapçalaren la protesta.

En conseqüència el motí insurreccional espontani quedà condemnat, a l'espera de l'arribada de reforços militars. El dijous dia 30 van arribar tropes de València i la revolta s'anà apaivagant, fins que el dilluns dia 2 d'agost es tornà al treball.

Pel que fa al tema de l'anticlericalisme, cal dir que els socialistes espanyols no havien fet d'ell un referent ideològic. El seu enemic era el capital i no l'església. Els teòrics del partit creien que aquesta desapareixeria, a l'igual que l'estat, quan es produís la revolució, i en conseqüència creien que l'anticlericalisme era un vehicle que servia per a mobilitzar a les classes mitges i no al proletariat, que havia d'esmerçar els seus esforços vers altres objectius. No debades, el mateix Pablo Iglesias havia manifestat al respecte el 1902: "Empujar al proletariado a dirigir su actividad y su energia más contra los clericales que contra los patronos es

---

¹⁰ A. Hurtado, *Quaranta anys d'advocat. Història del meu temps, 1894-1930*, Barcelona, 1969, p. 155.

el error más grande de que pueden ser víctimas los que aspiran a terminar con la explotación humana”¹¹. En aquells anys, d’innegable creixement en els rengles de la UGT, la seva preocupació fonamental era representar als obrers a l’Institut de Reformes Socials creat el 1903. No fou fins més avançada la primera dècada del segle XX, quan els socialistes adoptaren un tènue anticlericalisme que els va apropar als republicans, quan l’esmentat creixement ugetista ja havia finalitzat i la pugna amb els sindicats catòlics per monopolitzar la representació obrera a l’Institut de Reformes Socials s’havia accentuat.

Al respecte, només cal veure l’escàs nombre d’escrits que Comaposada va realitzar sobre aquest tema¹², tot i referir-se habitualment als carlins com “la lepra clerical”, entre d’altres adjectivacions pejoratives. A les mateixes pàgines d’*El Socialista* el tema no hi tenia una presència significativa, malgrat l’existència d’una secció fixa durant anys anomenada “Anticlericalismo en acción”, on senzillament es ressenyaven els natalicis dels fills de militants socialistes sense que es practiqué el bateig, i habitualment amb noms al marge del santoral (Marx Andrés, Aurora, Renacimiento...), o bé matrimonis i enterraments civils del mateixos.

Aquesta manca de presència de l’anticlericalisme en la premsa socialista, no evità que Comaposada justificqués l’esclat d’incendiarisme, ja que, segons el seu criteri, Barcelona era on “la invasión clerical haya revestido tan agudos caracteres”, i es mostrava comprensiu amb la joia i la satisfacció de les classes populars davant de la destrucció d’edificis religiosos, al ser aquests indrets des d’on “se hace una odiosa competencia a los salarios y se ejerce una explotación por demás infame”¹³. En aquest punt, paga la pena estendre’s en la seva justificació dels fets, ja que es posa de manifest el rerefons econòmic de l’anticlericalisme: “Esta gente, que

---

¹¹ Carta de P. Iglesias, 21-10-1902, cit. J. Connely Ullman, *La Semana Trágica*, Barcelona, 1972, p. 40.

¹² En concret, dels seus 717 articles comptabilitzats a *El Socialista*, només 3 fan referència a aquest tema.

¹³ J. Comaposada, *La Revolución...*, p. 13.

constituye un enjambre colosal, vive cómodamente a expensas de la gran ciudad trabajadora y laboriosa. Parte de ella se dedica a la enseñanza y la restante trabaja ó hace trabajar a reclusas, a niños y niñas desgraciadas a quienes la fatalidad ha llevado a estos establecimientos, en los cuales se lava, se plancha, se borda, se confeccionan corsés, ropa blanca, equipos para novias, chalecos, ropa de munición, corbatas y muchísimos otros géneros de clases distintas. Estas labores son realizadas por las monjas a precios inverosímiles, lo que pueden efectuar perfectamente, por cuanto no solo no abonan jornal alguno a los reclusos, sino que por toda comida les dan una miserable bazofia, insubstancial e insuficiente para organismos en pleno desarrollo. Como el trabajo que efectuan es mucho y el gasto que les ocasiona es poco o casi nulo, los beneficios que les reporta han de ser considerables. Sólo así se explica la construcción de tantos y tan soberbios edificios levantados durante los últimos años para las comunidades religiosas en la ciudad (...). Es incalculable la millonada que representan tantos edificios levantados en el centro de la ciudad, en el ensanche y en el resto del llano de Barcelona”.¹⁴

Tal com aprecià Comaposada, és evident que l'àmbit de la competència econòmica esdevingué un element clau, tant per entendre l'anticlericalisme del període com el caire que va prendre el moviment. Tot i la seva situació privilegiada, l'església es trobava mancada de suficients recursos econòmics, en no rebre ni suficients subvencions de l'estat ni donatius dels rics. Així la necessitat d'ingressos addicionals els va portar a la competència amb determinades tasques que portaven a terme els obrers. Eren feines que no només eren realitzades pels religiosos, sinó també pels que eren acollits en els seus centres de beneficència o els nens pobres de les seves escoles, o bé les mateixes esposes dels obrers que treballaven a domicili, produint des de pastissos a targetes postals, passant per serveis de

---

¹⁴ J. Comaposada, *La Revolución...*, p. 14.

bugaderia o brodats. Una circumstància que incidia directament en l'economia del proletariat urbà, que patia unes molt dures condicions de treball, especialment en el sector femení. Així, si bé les activitats comercials de les monges no foren mai un factor d'importància en l'àmbit econòmic, sí que en canvi van provocar un alt grau de ressentiment entre amplis sectors del proletariat.

El resultat d'aquest sentiment de competència econòmica, s'afegia al fet que l'església era un dels estrats més privilegiats dins el sistema de la Restauració, prenent sempre partit pels poderosos i posant de manifest constantment un accentuat conservadorisme ideològic, fet que portava a Comaposada a afirmar que “cada convento es un centro de perpetua conspiración contra todo principio de democracia, contra toda idea de libertad y toda aspiración de progreso”. Per fer en aquest àmbit especial èmfasi en la tasca portada a terme pels jesuïtes, qualificant la seva seu del carrer Casp com a “baluarte de la reacción barcelonesa”. En definitiva, es tractava d'una “plaga clerical”, que “avanza incesantemente, que amenaza tragarse la ciudad industrial i trabajadora”¹⁵. Davant una situació d'aquestes característiques, Comaposada afirma que fou lògic que les masses que observaren la crema dels convents, sovint prorrompessin en aplaudiments.

De forma paral·lela a aquesta actitud, comprensiva davant la derivació del que qualificava com esclat revolucionari en incendiarisme anticlerical, Comaposada també posava de relleu el respecte que van mostrar els assaltants per la vida dels religiosos, posant en l'haver de “las turbas constituidas de los detritus sociales”¹⁶ els casos de saqueig i robatori que s'havien produït. Uns fets que, segons el seu parer, sempre foren sobre dimensionats per la premsa burgesa, atès que l'actuació de les turbes no era

---

¹⁵ J. Comaposada, *La Revolución...*, p. 15

¹⁶ J. Comaposada, *La Revolución...*, p. 16. En altres ocasions Comaposada també escriuria sobre la barreja d'“elementos extraños” amb els treballadors durant les vagues, en aquestes ocasions com element que utilitzava la burgesia, la policia i la gent d'ordre “y todo el enjambre de parásitos”, per justificar la repressió del moviment, i qualificant aquestes acusacions de “burdo y gastado argumento”; p.e. “Notas barcelonesas. Los elementos extraños”, *El Socialista*, 28-11-1913.

responsabilitat del poble treballador, sinó de l'injust sistema capitalista que les propiciava i d'uns governants insensibles davant del problema social.

Quan la revolució ja es trobava vençuda i la calma havia tornat a bona part de la ciutat, es va produir l'episodi de la profanació de tombes al convent de les Beates, que fou qualificat per Comaposada com un "epíleg sagnant" i que reprovà en la seva totalitat, tot i que també trobava una explicació en l'obscurantisme que rodejava les ordres de clausura.

Un cop liquidat el moviment, la repressió que va seguir fou objecte d'una contundent crítica per part de Comaposada. Argumentava que el poble no havia protagonitzat escenes sagnants, però en canvi era objecte d'una crua repressió per part de l'aparell de l'estat, amb el suport entusiasta de la burgesia, fet que va convertir Barcelona "en una especie de inmenso convento, sin ley, sin derechos de los ciudadanos", i que va tenir com a tràgic epíleg l'execució de cinc ciutadans, entre ells el pedagog Francesc Ferrer i Guàrdia.

Aquesta primera interpretació de la Setmana Tràgica per part de Comaposada, fou ampliada el març de 1910 amb un segon volum que portava per títol *La Revolución en Cataluña*. La seva publicació era justificada per l'editorial Acción tant per l'èxit del primer volum, que va tenir una segona edició, com pel fet que respecte l'extensió del moviment a altres localitats catalanes s'havia escrit molt poc i sempre de forma desnaturalitzada. En aquest cas l'obra no tenia el seu origen en articles publicats prèviament a *El Socialista*. Així Comaposada repassava en les seves 31 pàgines els fets que van tenir lloc al Poble Nou, Sabadell, Terrassa, Vilanova i la Geltrú, Sitges, Mataró, Monistrol, Sant Vicenç de Castellet, Manlleu i la comarca del Ter, Calella, Badalona i Premià de Mar. Ho feia d'una forma molt més descriptiva que en el volum dedicat a Barcelona, posant especial èmfasi en la repressió que va caure sobre els treballadors per part del "funest" govern conservador d'Antonio Maura, per

acabar fent un homenatge a les dones treballadores, en qualificar-les com l'“ànima del moviment”¹⁷. Uns arguments que encara cinc anys després Comaposada defensaria quan fes una visió retrospectiva de la Setmana Tràgica des de les pàgines de *La Justicia Social*¹⁸. En aquest escrit recordaria en tons elogiosos els “herois i als màrtirs” de 1909, insistiria en la denúncia de la repressió, i sobretot faria de nou ostentació del respecte a la vida que havien posat de manifest els vaguistes quan dominaren els carrers de la capital catalana.

---

¹⁷ J. Comaposada, *La Revolución en Cataluña*, Barcelona, 1910, p. 31.

¹⁸ “Recordando la Semana Trágica”, *La Justicia Social*, 25-7-1914, cit. M. Capdevila, R. Masgrau, *La Justicia Social*, Barcelona, 1979, pp. 420-421.